HELSOVÄNNEN

Årg. 8. 1893. **Annonsbilaga.** N:r 13 1 Juli.

Annonspris: 30 öre för finstilsrad (första sidan 45 öre).
Utländska annonser: förhöjning med 33 $^{1}/_{3}$ proc.

Professor OSKAR KORSCHELTS

Eter-strålapparater

för nervositet, sömnlöshet m. m. finnas att bese, profva och köpa förmiddagarna hos

A. F. WESTERLUND,
Stockholm, Sturegatan 6. (68×3)

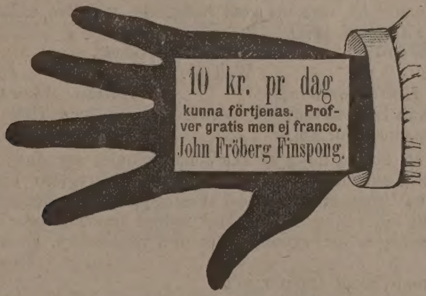

(55×7)

Nervsjukdomar och svaghetstillstånd

behandlas under 6 Juni—28 Augusti vid

Djursätra brunn och vattenkur

(66) af doktor **E. W. Wretlind.** Postadress: **Wersås.**

TEKNISKA FABRIKEN RÖDA KORSET,

Postadress endast **Stockholm.**

Tillverkar under **offentlig kontroll** af Stockholms stads handelskemist Ingeniör **John Landin** en mängd nyttighetsartiklar, hvaribland rekommenderas:

Kalkfosfatpulver och **Fosfatpulver,**

enligt tjugu-årig erfarenhet och en mängd berömmande intyg ypperligt som medel mot **Engelska sjukan** (Rachitis), **»Ris»**, **»Ältan»**, **»Skefven»**, **»Skrefven»**.

Det förra är afsedt som tillsats till födan, det senare att intaga som pulver, har en ej oangenäm smak. Pris för hvardera **1 kr. pr paket.**

Att Herr A. J. F. Ekenstams ***kalkfosfatpulver*** såsom utgörande ett prima såväl kemiskt rent och lämpligt som från sjukdomsfrön absolut fritt, under kontroll och enligt fastständ, af läkare godkänd metod tillverkadt preparat framför något annat bör tillerkännas och äfven besitta de egenskaper och verkningar, hvilka alltid göra detta medel och bruket deraf under uppväxten (»helst dagligen i form af extra tillsats till födan, t. ex. bröd eller dyl.») af lätt förklarliga skäl både ***nyttigt*** och ***nödvändigt,*** nemligen:

A) ***nyttigt*** i alla händelser, i synnerhet vid mindre god kroppskonstitution samt mindre kraftigt utveckladt bensystem, ända från den spädaste barnaåldern intill pubertetstidens inträffande; derföre vidare

B) ej blott ***nödvändigt*** utan äfven ***oersättligt*** i fråga om förekommande lika fullt som hämmande af den med dess tillhjelp och begagnande långt ifrån alltid obotliga s. k. ***Engelska sjukan (Rachitis),*** hvarföre också

C) ett vidsträckt bruk af ***fosfatpulvret*** tillrådes samt såsom ett godt och naturligt skyddsmedel mot denna sjukdom ej torde varmt nog kunna förordas, hvilket allt jag härmed intygar ***på heder och samvete*** och försäkrar.

Stockholm i Augusti 1891. ***Joh:s Schmidt,***
praktiserande legitim. läkare.
(Sigill.)

D:r O. Tidholm. *Töreboda,*
intygar att det är desinficeradt efter en god metod.

På begäran intygas att vi gifvit våra barn *Fosfatpulver för det uppväxande släktet* och funnit det särdeles välgörande och befordrande en kraftig benbyggnad. Äfven hafva vi funnit det vara ett godt botemedel mot den s. k. Engelska sjukan.

Stockholm i Oktober 1890.

Fru Zetterström, Flemminggatan 29, 2 tr.
Hulda Sahlberg, Wad pr. Tidan.
A. Svänson. Österlånggatan 33.
Julie Reuterswärd, född von Schmiterlöf, Westmannagatan 42.
Minna Akerhielm, född Tisell, Nybrogatan 61.

Utdrag ur ett längre intyg af D:r Joh:s Schmidt om *Fosfatpulvret:*

Enligt min bestämda mening och lifliga öfvertygelse kan man sålunda ej annat än tillerkänna ifrågavarande medel »Fosfat-pulver för det uppväxande slägtet» följande, i de flesta fall vanligen inom kort tydligt framträdande verkningar:

A) hufvudsakligen på grund af det deri ingående s. k. »barnpulvret», *magstärkande,* vidare

B) *blodrenande,* samt framför allt

C) i viss mening *benbildande,* hvarföre detsamma till det bästa förordas samt ett vidsträckt bruk däraf tillrådes; isynnerhet bör det i hvarje fall af sjukligt fördröjd eller försvårad ben- och tandbildning och vid öfver hufvud taget mindre kraftigt utvecklad kroppsbyggnad aldrig lemnas oförsökt under någon, helst längre tid, hvilket jag härmed *på heder och samvete* intygar och förklarar.

Stockholm den 5 Juni 1890.

Att vår son, Anders, två år gammal, som lidit af engelska sjukan, blifvit frisk från den samma efter intagandet af »*fosfatpulver för det uppväxande slägtet*», hvari *Ekenstams kalkfosfat* ingår såsom hufvudbeståndsdel, intyga

Hullvik pr Ulfö den 7 Juni 1892.

A. Qvistgaard, f. d. Kapten i Kongl. Väg- och Vattenbyggnadskåren.
Blenda Qvistgaard.

Begär priskurant. Den innehåller intyg från en mängd framstående personer om rent underbara kurer. (H. 10×4)

HELSOVÄNNEN

TIDSKRIFT FÖR

ALLMÄN OCH ENSKILD HELSOVÅRD.

Årg. 8. UTGIFVARE N:r 13
1893. D:r E. W. WRETLIND. 1 Juli.

Pris i Skandinavien: 2 kr. 50 öre för helt, 1 kr. 50 öre för halft år.

Innehåll: Väfnadssafter af djur såsom läkemedel. — Själsintrycks inflytande under sjukdom, af d:r H. J. Vetlesen. — Åkning på tvåhjuling och dess hygieniska betydelse. — Behandling af förstoppning och tarmsjukdomar med oljelavemanger. — Bokanmälan: Den svenska nykterhetsrörelsens historia, af lektor J. Bergman. — En lefvande begrafven. — Japanesernas badning. — Smärre meddelanden: Tuberkulosens ärftlighet; Mikroorganismer i polartrakterna. — Breflåda. — Tillkännagifvande. — Annonsbilaga.

Väfnadssafter af djur såsom läkemedel.

Det var den 1 Juni 1889, som den då redan 72-åriga franska vetenskapsmannen, fysiologen Brown-Séquard i Paris' biologiska sällskap framlade ett meddelande, som väckte mycken uppmärksamhet. Men, medan det af några omfattades med entusiasm, möttes det af andra med hån och gäckeri. Denna olika uppfattning gjorde sig äfven gällande i andra länder. Medan den förra åskådningen gjorde sig gällande i Förenta staterna, framträdde den senare tämligen allmänt i Tyskland, där man i allmänhet är benägen att med misstroende mottaga upptäckter af *franska* vetenskapsmän — något som äfven den store Pasteur förr fick erfara. Svenska läkarne hafva iakttagit en neutral och afvaktande ställning rörande Brown-Séquards upptäckt. Då red. af Hälsovännen ansett saken mycket oklar, hafva vi ej heller i denna tidskrift velat beröra ämnet, ehuru en redogörelse därför syntes redan den 15 Nov. 1889 i läkare-tidskriften Eira. Då nu emellertid äfven vårt lands politiska tidningar börjat tala om saken i »Pariserbref», anse vi oss i denna tidskrift böra redogöra för B.—S:s upptäckt.

Den gamle vetenskapsmannens meddelande gällde insprutning under huden å människor af extrakt från djurs testiklar i afsikt att föröka lifskraften, speciellt i nervsystemet. Redan år 1875 hade han i Amerika gjort samma försök å ett dussin gamla hundar, men detta försök misslyckades. Nu, år 1889, återupptog han experimenten ehuru i ändrad form. Han nyttjade en vätska, sammansatt af vatten, blod ur testikelvenerna och saft utpressad ur testiklar från hund eller marsvin. Från den 14 Maj till den 4 Juni 1889 gjorde B.—S. på sig själf 10 insprutningar af dylik vätska. Han fann sig därigenom stärkt och upplifvad, så att han kunde arbeta flera timmar i stående ställning, hvilket han förut ej kunnat mer än en half timme. Äfven på annat sätt tyckte han sig finna, att medlet inverkade, i synnerhet på hjärnans och ryggmärgens kraft. Då han upphörde med insprutningarna, bibehöll sig den ökade kraften under en månad, hvarefter den åter aftog.

Dessa försök upptogos i Amerika af d:r V. Hammond i Washington, som utsträckte dem till sjuklingar af olika slag. Han, likasom en annan amerikansk läkare, Loomis, fann medlet verksamt i flera olika slags sjukdomar, om än verkan oftast var öfvergående. — Emellertid fingo de amerikanska politiska tidningarna nys om saken och gjorde däraf ett stort nummer, hvilket för sakens vetenskapliga behandling blef till stort afbräck, synnerligen då — såsom nyss påpekades — de tyska vetenskapsmännen behandlade saken såsom ålderdomsgriller hos en numera af åren försvagad vetenskapsman.

I Frankrike har emellertid B.—S:s metod hållit i sig och på senare tid blifvit allt oftare föremål för korrespondenser från Paris till politiska tidningar. Det är dock ej blott detta förhållande, som förmått oss att här upptaga ämnet till behandling, utan äfven likartade erfarenheter rörande andra väfnadssafter.

Sålunda har innevarande år äfven i den politiska pressen omtalats, hurusom man vid en sällsynt sjukdom, hvilken kan kallas slemsvullnad (myxoedem) och som uppkommer bland annat, då strupkörteln (gland. thyreoidea) borttages (såsom stundom sker vid strupsvulst, struma), kan förbättra patienten genom att låta honom förtära strupkörtlar från djur. I Köpenhamn har prof. Howitz på detta sätt lyckats att åtminstone tills vidare bota sjuka. Metoden var dock redan förut känd och i England använd af läkare under form af insprutning under huden med saft från strupkörtlar af kalfvar och får. — Här hafva vi sålunda en likartad metod med den ofvannämnda af Brown-Séquard.

På ännu ett annat sjukdomsområde möter oss en motsvarighet. Man har på sista tiden funnit, att bukspottkörtelns (pankreas) borttagande eller förstörelse genom sjukdom alstrar sockersjuka. Och man har nu börjat försöka bota denna envisa sjukdom genom att gifva patienterna djurs pankreas-körtel.

Dessa motsvarigheter göra det ju icke så orimligt, att i Brown-Séquards metod kan ligga sanning, åtminstone så till vida att en tillfällig hjälp på den vägen kan erhållas, eller att organiska safter från djur kunna verka såsom understödjande andra medel. Vår kropp är en verkstad full med hemligheter, och nervsystemet är det mest hemlighetsfulla i hela maskineriet. Ej underligt då, om de mest olikartade och oväntade medel kunna påverka detta system. Och i vår tid, det nervösa århundradets sista decennium, behöfvas i sanning nya medel för de många nya nervösa åkommorna. Intet må åtminstone opröfvadt förkastas. Läkekonsten har under de gångna årtusendena nästan endast hållit sig till *växt*världen för att i dess safter finna de elixir, som skulle återställa den rubbade jämnvikten inom vår organism. Turen synes nu vara kommen till *djur*världen, som ju obestridligen står oss närmare än växtvärlden, att lämna sin tribut till de mänskliga lidandenas afhjälpande. För hundra år sedan började läkarne att från *sjuka* kor taga skyddsmedel mot kopporna. Från *sjuka* djur söker man också i vår tid att i en mera vidsträckt omfattning finna läkemedel mot de smittosamma sjukdomarna — rön, hvartill vi en annan gång skola återkomma. Men mindre motbjudande, mera naturenligt är det ju, om vi af de *friska* djurens safter kunna för oss hämta hälsomedel.

Brown-Séquards rön hafva äfven framkallat likartade försök med andra delar af djurkroppen, speciellt hjärnan. Vid dessa experimenter har i Paris en d:r Constantin Paul gjort sig bemärkt. Rörande bägge de nämnda forskarne innehöll Göteborgs Handelstidning i slutet af Maj ett pariserbref, hvarur vi nu till sist för denna gång taga oss friheten meddela ett utdrag.

Brown-Séquard själf — heter det däri — har vid ett af akademiens senaste sammanträden gjort ett nytt meddelande, hvari han lämnar en öfversikt öfver de viktigaste resultat, som uppnåtts af honom och de mer än tolf hundra läkare, till hvilka han sändt sin organiska vätska. Dessa resultat hafva — säger han — öfverträffat all förväntan. De ha varit mer än tillfredsställande, ej blott i behandlingen af allmän svaghet, där insprutningens verkan redan förut var känd och erkänd, utan äfven vid talrika sjukdomar, där

man var långt ifrån att vänta sig någon »Brown-Séquardismens» triumf, åtminstone ej i det omfång, i hvilket man nu konstaterat den.

Visserligen får man, enligt professorns egna förklaringar, ej säga, att den organiska vätskan helbregdagör i detta ords strängaste betydelse, men insprutningen af ämnet har en obestridlig och obestridd inverkan på det centrala nervsystemet, och dess modifierande makt med afseende å cellväfnadens och nervsystemets näring är i högsta grad öfverraskande. I 342 fall af ryggmärgslidande har man konstaterat 314 fall af tillfrisknande eller åtminstone en mycket betydlig förbättring. Resultaten vid fall af kräfta hafva varit mycket beaktansvärda. Tre hundra kräftpatienter ha underkastats behandling med elixiret; alla ådagalade de en bättring, hvilken visade sig däri, att den halmgula färg, som är betecknande för kräftpatienter, försvann, att blodförlust och smärtor upphörde.

Samtliga dessa observationer hafva kontrollerats af de mest framstående kliniska vetenskapsmän, och Brown-Séquard har därför också för närvarande sin uppmärksamhet riktad på utvidgandet af den metod, på hvars fullkomnande man enligt hans åsikt aldrig kan nedlägga nog energi, och som han allvarligt anbefaller sina praktiserande ämbetsbröder.

Hans meddelanden slöto med den allmänna bekräftelsen, att den orchitiska vätskan — härtill har elixiret blifvit döpt efter det grekiska ordet orchis, som betyder sädeskörtel — genom insprutning under huden kan återställa eller åtminstone i hög grad hjälpa icke blott patienter, som lida af nervösa sjukdomar, utan äfven sådana, som hafva vanliga organiska lidanden af den mest olikartade beskaffenhet. Dessa förbättringar bero på det inflytande, nervsystemet, när det vunnit i styrka, utöfvar på näringen af de skadade organiska delarne, och dessutom på införandet i blodet af ämnen, som äro i stånd till att underhjälpa nydaningen af celler.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Till för en kort tid sedan utlämnade B.-S. och hans medhjälpare, d:r d'Arsonval, vätskan gratis till de läkare, som begärde den. Efterfrågan därpå har emellertid nu blifvit så stor, att de endast kunna utdela den till några få, till dess det offentliga laboratoriet blifvit färdigt. Om penningspekulation vilja de ej höra talas, och de ha bland annat afvisat ett anbud af en amerikan, som ville betala dem två millioner för att de skulle gynna ett af honom anlagdt laboratorium. Men när deras eget förråd ej räcker till, förorda de ett par tillverkningar af förutvarande medarbetare hos dem. Genom att förskaffa sig dem och en samvetsgrann läkares behandling vid insprutningarna kan man vara säker på att undgå hvarje risk vid bruket af vätskan. Apotekarmedikament, som äro efterapningar efter Brown-Séquards medel, böra tillsvidare alldeles undvikas.

Däremot förtjäna åtskilliga försök vid sidan af Brown-Séquards egna, som företagits af framstående representanter för den parisiska läkarevetenskapen, icke ringa uppmärksamhet, och särskildt har nog den bekante d:r Constantin Pauls »transfusion ner-

veuse» en stor framtid för sig. Äfven han har i dagarna till vetenskapsakademien afgifvit en berättelse om sin upptäckt. I stället för Brown-Séquards orchitiska vätska insprutar han i patientens cellväfnad en dosis af två till fem kubikcentimeter fårhjärneextrakt, d. v. s. en ur djurets gråa hjärnsubstans utdragen slemmig vätska, behandlad som det Brown-Séquardska elixiret, upplöst i glycerin, tillsatt med vatten och filtrerad genom porslin under karbolsyra i 40 à 50 atmosferers tryck. Han döljer ej, att det hufvudsakligen är Brown-Séquards uppfinning, som gett uppslaget härtill. Men under det att Brown-Séquard alltjämt koncentrerat sina undersökningar om fundamental-organ, som äro den samlade lifsenergins säte, har Constantin Paul vändt sig till den sida af mästarens teori, enligt hvilken hvarje organ innehåller en kemisk essens af sitt lif, som kan öfverföras och fortfara att verka i den nya organismen, och han har för att skarpare beteckna skillnaden mellan sig och Brown-Séquard endast velat begagna hjärnan af gumsen, hvilken för fårsläktet är hvad oxen är gent emot tjuren och kapunen mot tuppen.

Redan vid försökens början hade öfverförandet af den gråa fårhjärnan gifvit öfverraskande resultat, och Constantin Paul meddelade redan på våren förlidet år akademien härom. Men han hade då endast att stödja sig på ej mer än omkring ett halft tjog iakttagelser. Han har sedan dess behandlat mer än hundra sjuka efter sin metod, och äfven hans förväntan har liksom Brown-Séquards fullt ut bekräftats. Han har personligen i omkring femtio fall behandlat nevrasteni enligt sin »transfusion nerveuse.»

* *
*

De nu här omtalade behandlingsmetoderna med djurs väfnader äro, såsom ofvan sagts, nya för den europeiska medicinen. Men anmärkningsvärdt är, att äfven härpå dock kan tillämpas ordet: »det sker intet nytt under solen». Ty i början af detta år innehöll en fransk medicinsk tidning en korrespondens från Shanghai, i hvilken, med anledning af Brown-Séquards mycket omtalade lifselixir, omtalades, att *i det himmelska riket* likartade medel användts alltifrån urminnes tider. I den kinesiska farmakopén, hvars första upplaga utkom långt före vår tideräkning, finnas ej mindre än 37 läkemedel, som äro hämtade från människokroppens olika delar eller från dess afsöndringar. Dessa preparater nyttjas än i dag oafbrutet, och man kan i rikets officiella tidningar läsa om belöningar, gifna af öfverheten t. ex. till barn, hvilka för att rädda far eller mor från en svår sjukdom, offrat ett stycke kött från sin arm eller något dylikt. Å andra sidan begås ofta brott, ja mord för att från offrets kropp anskaffa dylika läkemedel. De infödde hafva också en djupt rotad misstro till de europeiska missionä-

rerna, enär de antaga, att dessa i sina barnhem och skolor taga emot barn egentligen för att af dem bereda medicin.

Lyckligtvis är icke olikheten mellan människans och de högre djurens organer och väfnader så stor, att vi behöfva bland oss frukta kannibalism för att få läkemedel, om det skulle bevisa sig, att de djuriska väfnaderna verkligen innehålla läkande safter för mänskligt elände.

Själsintrycks inflytande under sjukdom.

Föredrag hållet i »Norsk forening for sundhedspleie» af med. d:r H. J. Vetlesen.

I.

Den intima förbindelse, som består mellan det själsliga, tanke- och känslolifvet å ena sidan och de rent kroppsliga förnimmelserna å den andra, är så allmänt erkänd, att det kunde synas onödigt att närmare påvisa detta förhållande. Och dock hör undersökningen af hit hörande spörsmål icke blott för psykologen, utan äfven för läkaren, hvars uppgift det är att utforska villkoren för hälsa och sjukdom, till de allra intressantaste. Ser man saken rätt, röra dessa spörsmål vid en hufvudpunkt i läkarens hela gärning och skola aldrig kunna trängas riktigt tillbaka, om än skilda tider och olika skolor i detta afseende förhålla sig mycket olika. Det torde ligga utanför de egentliga gränserna för min uppgift och äfven utom min förmåga att meddela någon karaktäristik af, *hvilka* skolor och *hvilka* tider särskildt varit präglade af uppmärksamhet för hithörande spörsmål, och hvilka icke varit det. Blott så mycket vill jag framhålla, att i vår tid synes ett bestämdt, påvisligt behof i långt större utsträckning än i närmast föregående tid vara för handen att åt nervsystemets och själslifvets inflytande inrymma en utomordentligt framstående plats i hela hälso- och sjukdomsläran. Icke blott det högst väsentliga och i vår tid ovillkorligen ledande spörsmålet om sjukdomarnas *orsaksförhållanden*, deras *uppkomst*, utan äfven det praktiskt icke mindre viktiga om sjukdomarnas *behandling* beröras i hög grad af en riktig uppskattning af nämnda inflytanden.

En undersökning af alla hithörande moment skulle emellertid blifva en alltför omfångsrik uppgift, och åtminstone f. n. ser jag mig nödgad att blott taga för mig en helt liten del däraf. Jag väljer då att låta hela den del af spörsmålet, som omfattar själsintryckens andel i *sjukdomarnas framkallande*, alltså deras betydelse som *sjukdomsorsak*, t. v. ligga oberörd och att i stället sysselsätta mig med deras inflytande på och betydelse *under allaredan utbruten sjukdom.*

Jag skall försöka att taga min utgångspunkt från någorlunda kända områden och får väl till en början utgå från den erfarenhetssatsen, att den, som är kroppsligen illamående, icke heller i afseende på lynne och stämning är alldeles såsom annars. Man är då gärna något mera känslig för intryck, mera vek eller mera plastisk, om jag

så må uttrycka mig, så att sinnesintrycken lämna djupare spår efter sig. Träffar jag på gatan en man, som säger till mig: »Ni har blifvit mager» eller »Ni ser klen ut i dag», så tycker jag just icke, att det är någon komplimang, men är jag frisk och går vidare till mitt värf, så sysselsätter icke den saken mig mera, och om en stund har jag glömt alltsammans. Ett helt annat intryck skall samma jämförelsevis oskyldiga och hvardagliga yttrande göra på en person, som förut är hvad man kallar hypokondrisk d. ä. har en form af nervsvaghet, som just består i ett förhöjdt uppskattande af och dröjande vid alla möjliga »förnimmelser» och småbrister i sin hälsa. Det framkastade yttrandet sitter i honom såsom en gadd. När han kommer hem, ser han sig i spegeln och finner, att mannen i grunden hade rätt. Han själf ser verkligen klen ut. Efter detta tviflar han icke på, att nu är det riktigt galet ställdt. Antingen har han kräftan, eller också är det lungsot. Sömnen förstöres, aptiten blir nedsatt, och det allmänna tillståndet lider, till dess patienten hos läkaren eller någon uppmuntrande själ hämtar tröst och vederkvickelse.

Jag har såsom badläkare haft under behandling en man, som förr alltid varit frisk, men efter influensa i hög grad försvagats isynnerhet i sitt nervsystem. De första 10—12 dagarna af sin badsejour repade han sig bra, och jag hade det bästa hopp om, att han snart skulle återvinna sin hälsa, då han plötsligt blef sämre. Då läkaren efter ilbud kom till honom en natt, fann han honom förtviflad, gråtande, ängslig och orolig till sinnet. Vid anställd examinering kom det fram, att han kvällen förut fått besök af en resande vän, som utan att vidare reflektera däröfver strax vid sammanträffandet sade: »Nej, så klen du ser ut!» Därmed var patienten färdig; han förklarade själf, att han i samma ögonblick började skälfva, kände sig kall från lifvet till fötterna och knappt kunde stå på benen. Från den stunden var det icke möjligt att ernå något resultat af behandlingen; vår patient var och förblef slapp och eländig och måste några dagar därefter på sin enträgna begäran utskrifvas från badet.

Vi se här i olika drag den verkan ett sinnesintryck, som dock måste sägas höra till de jämförelsevis mildaste, kan efterlämna, allteftersom det träffar en mer eller mindre frisk organism, och vi börja fråga oss själfva, hvarpå detta egentligen kan bero. Ja — någon slags förklaring få vi då försöka bilda oss.

Vi få väl i hvarje fall tänka oss, att det är *nervsystemet,* som spelar den förmedlande rollen mellan sinnesintrycken och det andliga medvetandet å ena sidan och de rent kroppsliga förnimmelserna och funktionerna å den andra. Genom nerverna upptagas de yttre intrycken och ledas till själens organ — till hjärnan eller centralorganen, eller hvad vi vilja kalla dem. Äro nu dessa eller ledningsbanorna, nerverna, i ett tillstånd af stegrad mottaglighet, framkallad genom sjukdom, så komma intrycken att liksom ringa starkare på och vålla en både varaktigare och obehagligare efterklang i mitt centralorgan, hvaraf åter mitt allmänbefinnande obehagligt påverkas.

En annan följd kan åter vara, att från centralorganet, som har nerv-kommando-trådar eller, om man vill, ringledningar till kroppens

olika organer, sändas alltför hetsiga eller bakvända ordres till dessa, hvarigenom funktioner utföras, som egentligen icke skulle utföras, eller sådana bringas i olag, som förut försiggingo i ostörd ordning.

Jag skall upplysa om, hvad jag menar, genom ännu ett par exempel.

Det torde vara bekant, att somliga människor ha det olyckliga lytet — otvifvelaktigt ett fel i deras nervsystem —, att de få uppkastning, när de komma i ett visst stadium af misslynthet eller vrede. Man berättar ju anekdoter om sådana personer, hvilka skämtas med, att de äro druckna, ehuru de äro så nyktra som någon, och hvilka det till slut lyckas att få så upphetsade och arga, att de verkligen kasta upp såsom druckna. Sinnesintrycket verkar här på det sjukligt disponerade centralorganet sålunda, att det därifrån åter utgående nervkommandot till magsäckens och mellangärdets muskulatur frambringar kräkningsrörelser.

Hos individer, som lida af s. k. *migrän,* är ofta ett husligt missförhållande, en tvist med tjänarne, någon motighet i arbetet, kortligen hvilken större eller mindre motgång som helst tillräcklig för att framkalla ett anfall, som för en eller två dagar gör patienten fullkomligt förbi.

Allra skarpast och tydligast framträder sinnesintryckens inflytande hos s. k. *hysteriska* personer, hvilkas nervsystem aldrig är så att säga i jämnvikt, utan ständigt står och svänger och med lätthet gifver för stora utslag än i en, än i en annan riktning. En sådan individ kan genom snart sagdt hvilket sinnesintryck som helst, som är af mindre behaglig natur, och naturligtvis ju starkare desto säkrare, falla i konvulsivisk gråt eller få ett fullständigt krampanfall eller plötsligt blifva stum eller lika plötsligt lam. Jag tänker, att de flesta själfva känna ett och annat exempel härpå.

Omvändt kunna hos hysteriska personer sjukdomstillstånd, som bestått i månader, kanske i år, försvinna såsom genom ett trollslag för ett starkt själsintryck, vare sig skräck eller sorg, som lägger beslag på vederbörandes hela själslif, eller ett imponerande uppträdande från läkarens sida, en hotelse eller ett strängt tilltal. Man har sålunda sett patienter, som legat till sängs i åratal med en förlamning eller en orörlig sammandragning (kontraktur) af en lem, plötsligt vid ropet »elden är lös» springa upp och bruka sina lemmar, som om de aldrig svikit det minsta. På samma sätt har man också sett hysterisk stumhet plötsligt försvinna. De hit hörande historierna äro otaliga, och det är gärna sådana, som utgöra brorslotten af de såsom underbara helbrägdagörelser utbasunerade fall, hvilka spridas kring landet.

Ville jag gå in på *sinnessjukdomarnas* område, är det klart, att jag där skulle finna talrika illustrationer till mitt ämne; dessa sjukdomar utgöra emellertid ett helt så för sig och lyda så helt under andra lagar, att min uppgift blott skulle förvirras af deras medtagande här.

Vi behöfva emellertid alldeles icke begränsa oss till de nämnda sjukdomarna; vi kunna iakttaga detsamma dels vid sådana, där nervsystemet åtminstone är *lokalt* medintresseradt, dels vid andra, om jag

så må uttrycka mig, rent kroppsliga sjukdomar, *organ- eller allmänlidanden,* där vi i allmänhet icke tänka på något intimt beroende af nervsystemet.

Vi ha något, som kallas *nevralgier,* smärtor längs efter en bestämd nervs lopp, och det är väl icke många bland oss, som icke känna åtminstone *ett* exemplar af rasen, nämligen *tandvärk.*

Denna infama plåga synes dock så reel, så vederstyggligt kroppslig, så äkta som något i världen, och man kunde svära på, att det är omöjligt att få den att försvinna för ett lumpet sinnesintryck, vare sig af glad eller sorglig art. Men månne icke 50 af 100 kunna berätta oss, att den mest envisa tandvärk försvunnit i trappan upp till tandläkaren! Och det är intet annat än fruktan för det förestående, beslutets heroism, hela nervsystemets ansträngning i en ny riktning, som jagat den på flykten.

Ett organ, som vi alla veta i hög grad påverkas af sinnesintryck, är *hjärtat.* Det är också särdeles rikt försedt med nervtrådar och små självständiga nervcentra. Det är väl icke många bland oss, som äro så stålsatta, att de icke en och annan gång fått hjärtklappning vid en öfverraskning, något förskräckligt eller glädjande, vid tanken på en viktig, förestående händelse, en examen, ett offentligt uppträdande, ja, om så är, blott en bal. Där göres en choc på hjärtats nerv- och muskel-anordningar, hvars omedelbara verkan är hastigare och starkare sammandragningar, mera tryck och mera fart på blodomloppet. Stundom kunna sammandragningarna äfven blifva oregelbundna, så att man får en ängslig känsla af, att hjärtat klappar ojämnt, eller kännes det tryck, som uppstår i kärlsystemet, så generande, att man har en förnimmelse, som om man blefve strypt, eller är slutligen verkan af ett sinnesintryck så stark, att hjärtat tyckes stå stilla under den kvalfullaste ångest.

Allt detta är förnimmelser, som hos ett för öfrigt motståndskraftigt hjärta snart gå öfver utan att efterlämna några obehagliga följder. Men är hjärtat verkligen sjukt, är dess muskelsubstans försvagad eller mycket ömtålig, degenererad, så kan ett sådant plötsligt sinnesintryck med dess följder blifva i hög grad ödesdigert. I allra svåraste fall kan döden inträda, såsom man säger, af »hjärtförlamning» eller t. o. m. sönderbristning af hjärtats substans. I andra mindre omedelbart hotande fall efterlämnar den andliga choken på hjärtat en svaghet, som efter upprepning kan nå allt högre och högre grader och till slut framkalla fullkomlig oförmåga hos hjärtat att upprätthålla lifsfunktionerna. Det är därföre en viktig regel, att hjärtpatienter så mycket som möjligt må skona sig själfva och förskonas för starkare sinnesintryck, ledsamheter, plötsliga och oväntade meddelanden, lidelsernas uppbrusande, för mycken glädje, liksom för uppskakande sorg.

Det samma gäller, när kanske icke hjärtat självt är sjukt, men en annan del af *kärlsystemet,* då där t. ex. förefinnas större, tunnväggiga utvidgningar af en pulsåder (anevrismer), eller då ådreväggarna äro förkalkade och sköra, så att de lätt brista sönder. Vid det plöts-

liga, starkare blodtrycket från hjärtat kan ett sådant tunnväggigt eller skört åderparti verkligen brista sönder och gifva anledning till en förblödning med dödlig utgång.

Åkning på tvåhjuling (bicykel) och dess hygieniska betydelse.

Ofta ha fördelarna af tvåhjulingar framhållits, och en filosof, som för c. 30 år sedan yttrade, att en hjulåkare på två hjul icke kommer fram fortare än när han går på sina två ben, skulle nu icke kunna göra sin mening gällande. Men icke blott för rörelsens hastighet är denna åkning af betydelse. Den erbjuder många fördelar, äfven då man ser den från *fysiologisk, hygienisk och social* ståndpunkt. Att framhålla dessa viktiga synpunkter är ändamålet med följande rader.

Den första fördelen är den, att äfven för den mindre förmögna mannen, som önskar komma bort från den kvafva kontors- eller kammarluften, tillfälle på detta sätt erbjuder sig att med lätthet uppnå det fria och där njuta af den friska luft, som redan under färden dit kringsusar honom. Häri måste enhvar instämma, huru fördomsfull man för öfrigt än må vara. Huru skulle det annars vara möjligt för en verksam man, som är upptagen från morgonen till sent på kvällen, att från storstadens kvalm komma ut i det fria, till landet och närliggande bygder? Han skulle vara uttröttad och modfälld, innan han når sitt mål. Han kunde väl begagna järnvägen, men kostnaderna, instängdheten i kupén, villervallan på stationerna och svårigheten att noga afpassa sin tid efter bantågens afgång får man därvid taga i betraktande. Följden blir därföre, att han månad efter månad, år efter år stannar kvar i staden. Man kan invända, att äfven staden erbjuder tillfälle till kroppsöfningar. Men huru skola biljard- och kägelspel kunna ersätta kroppsrörelser i friska luften? Människan befinner sig bäst af tvångslös verksamhet under den fria himlen och behöfver afpassade rörelser för att pröfva sina fysiska krafter. Hon stretar emot att, liksom en fogel, hållas i bur. En sådan fånge har hjulsporten gifvit vingar. Tack vare den blir det honom möjligt att genomila en sträcka åtminstone 4 gånger så snabbt, som om han ginge. Han lär känna de vägar, som på kortaste tid föra honom ut i det fria, och har han nått sitt mål, skall han med en känsla af befrielse från onaturliga band njuta af den omväxling, som erbjuder sig för honom, och icke heller vara bunden till tid och medel för återfärden. För öfrigt erbjuder självfva åkningen mångfaldiga behag. Den sätter muskler i rörelse, hvilkas långvariga overksamhet blott bidrager till fettbildning och på sätt och vis gynnar hopandet af döda produkter. Dessa afsöndras då af de eliminerande organen, hvilka eljest efter någon tid blifva öfverlastade och gifva anledning till funktionsrubbningar.

Tvåhjulåkning är af mycket högt värde för dem, hvilka icke kunna bestå sig lyxen af en ridhäst, eller hvilka icke kunna njuta af promenader till fots i den utsträckning, att de äro till nytta.

Än mera kan sägas till förmån för denna kroppsöfning. Den utöfvar inflytande icke blott på kroppen; *själen* lider icke mindre under trycket af fångenskap. *Frihet* är det förnämsta villkoret för dess sunda utveckling. En människa, som dagligen får samma föda, dagligen ser samma bilder, ständigt har samma omgifning och andas samma luft, huru kan hon blifva annat än nedslagen, misslynt, otillfredsställd, knotande? Hennes själsriktning mister sin elasticitet, sin spännkraft, man blir skygg, svag, ensidig, med ett ord nervös. Tvåhjulåkningen har medfört en ändring i detta tillstånd. Det gifves nu hundratals invånare i de stora städerna, hvilka bättre känna till landet än dess egen befolkning, hvilka bära i fickan böcker, kartor, distanstabeller och förteckningar öfver rastställen, och hvilka till den grad behärska denna sin litteratur, att de våga sig fram öfverallt, samt bättre känna till vägarna än värden, i hvars hus de gästa. Denna förändring har försiggått på en tid af ungetär 16 år. Vi erinra oss den tid, då Charles Spencer i en liten brochyr »Den moderna hjulåkningen» skildrade en 14 dagars resa på velociped. Denna resa beundrades då såsom något utomordentligt, och vägen öppnades därmed till dessa af kraft och uthållighet uppburna öfningar, hvilka nu höra till ordningen för dagen. Och, hvad som var af större betydelse, de arma stadsinvånarna fingo se, huru de kunna genomströfva sitt land och så befordra sina sanitära intressen. Äfven i många *sjukdomsfall,* i synnerhet mot alla följder af ett *stillasittande lefnadssätt,* är hjulsportens utöfvande af stort värde.

Men liksom all öfverdrift är mera till skada än gagn, så kunna ej heller *sportmässiga öfveransträngande öfningar* vara nyttiga för hälsan. Visserligen ha de täflingar, hvilka entusiastiska hjulåkare föranstalta, sitt goda med sig. De visa oss, att människan är den starkaste och uthålligaste, liksom äfven i andligt afseende den mest framstående i skapelsen. De afslöja för oss nya möjligheter, i det de visa oss, hvad människan — om så kräfves — kan åstadkomma, hvad kroppen kan tvingas att utföra. Hvar äro likväl gränserna för sådana täflingar? Om man berättar för oss om en, att han åker 50 mil på 24 timmar, eller om en annan, att han inlåter sig i täfling med hvem det än vore, så frågas: hvari består här vinsten? Otvifvelaktigt tager den åkande skada däraf, ty under de 24 timmar, under hvilka han bemödar sig att tillryggalägga 50 mil, är hans hjärtverksamhet abnorm, och alla organ hos honom ansträngas omåttligt. Denna spänning tilltager ofta så, att hjulåkaren rusar fram mekaniskt, liksom i blindhet. Hans muskler arbeta avtomatiskt, och hans färd är alltid enformig, utan omväxling.

Om en hjulåkare, som på grund af för hastig åkning råkade ut för en olyckshändelse och därvid dödades, berättar ett ögonvittne, att den åkande rusade fram med sådan snabbhet och med så stor uppmärksamhet fullföljde sitt mål, att alla varningar förklingade ohörda, till dess det var för sent, d. ä. till dess han råkade i kolli-

sion med en vagn, och det ödesdigra fallet inträffade. I ett annat fall af dylik rastlös »hastighetsåkning» inträffade uppkastning, som icke upphörde, förrän åkningen var slut. Äfven inre blödningar och andra svåra sjukdomssymptom ha mångfaldiga gånger af läkare anförts som en följd af sportsmässig öfverdrifven hjulåkning.

En hvar, som känner kroppen och dess funktioner, måste instämma med oss, att ett vågstycke, som drifves till den yttersta grad af utmattning, kan — oafsedt omedelbara olyckshändelser — vara förenadt med stora faror för hälsan. Vi förneka icke, att här och där en ung man vid strålande hälsa och full lifskraft kan visa prof på den största kraft och uthållighet och äfven gälla som ett mönster af fysisk styrka. Men vi påstå, att om också en kraftig natur en eller två gånger kan utstå en sådan ansträngning utan att taga skada däraf, erfarenheten likväl till fullo bevisar, att sådana, ofta upprepade ansträngningar vid hvarje ålder och äfven vid det bästa hälsotillstånd kunna för kroppen blifva orsak till organiska rubbningar. Människan är icke någon maskin af stål och järn, utan en organism af kött, ben och blod, hvilken hvarje timme och dag måste förnyas. Hon är skapad för andra, ädlare mål än maskinarbete, och utför hon sådant, kommer hon också att dela maskinens öde att plötsligt förstöras eller att fort blifva utnött.

(Jämför i detta ämne Hälsov. 1891 sid. 314). (Hygieia).

Behandling af förstoppning och tarmsjukdomar med oljelavemanger.

Förstoppning är, som bekant, en mycket vanlig sjukdom, ja så vanlig, att man kan vara villrådig, om man egentligen skall kalla den en sjukdom, då en hel mängd människor i större eller mindre grad dragas därmed hela sitt lif igenom och likväl öfver hufvud befinna sig någorlunda väl; eller ock afhjälpa de de värsta obehagen däraf dels genom »huskurer» dels genom läkemedel, som kunna brukas en längre tid, ja i åratal, utan att vålla någon väsentlig skada. Det må dock sägas, att detta icke är ett naturligt tillstånd, samt att en ständig och långvarig förstoppning kan gifva anledning till ganska allvarliga sjukdomar och hvarjehanda bräckligheter, som kunde undvikas, om man i detta afseende mera närmade sig naturtillståndet. Det är visserligen vanskligt att draga en skarp gräns emellan, hvad som i detta afseende är naturligt, och hvad som är sjukligt. Man kan blott säga, att det naturliga är att ha en uttömning dagligen, och att ju större afvikelsen är härifrån, desto mera närmar man sig det onaturliga och sjukliga. Man kan alltså icke se något bestämdt sjukligt däri, att en människa blott har *en* stoluttömning t. ex. hvarannan eller hvar tredje dag, för så vidt det sker med vederbörlig ordning och regelbundet, och för så vidt vederbörande för öfrigt är frisk och befinner sig väl. Om förstoppningen är tillstädes i högre grad, eller om den gifver anledning till vissa olägenheter, till plågor, till rubbningar i matsmältningen, till hufvudvärk, håglöshet för arbete,

allmänt illamående, måste den ju anses som bestämdt sjuklig. För sådana och däraf beroende fall skall här efter en tysk medicinsk tidskrift i det följande angifvas ett hittills, såvidt kändt är, föga brukadt och föga beaktadt medel, som dock stundom torde vara nyttigt att gripa till, nämligen stora oljelavemanger (klistirer). Men intet missförstånd! Folk äro så benägna att tro, när det talas om ett nytt medel, att det är det enda ofelbara och säkra medel, som skall hjälpa alla vid alla tillfällen. Detta är icke meningen. Meningen är blott, att oljeklistirer i vissa fall, under vissa omständigheter är ett godt medel och kanske ett bättre medel än något annat, vi hittills känna

I de fall, då människor en längre tid gått med förstoppning, och då man låtit naturen sköta sig själf eller kanske brukat afföringsmedel, som haft någon, men otillräcklig verkan, händer det, att i enskilda delar af tarmen hopar sig en ganska betydlig samling af exkrementer. Följden af denna hoppackning är, att tarmen i större eller mindre grad utspännes och utvidgas, och en vidare följd är, att detta tarmparti förlorar sin kraft att sammandraga sig. Dylika tillstånd äro ofta mycket förvillande. Det kan nämligen hända, att där af sig själf kommer eller genom vissa medel framkallas en daglig afföring, och att det oaktadt i tarmen blir kvarliggande en stor gammal klump, som icke rycker vidare, utan blott ligger och retar det närmast liggande tarmpartiet. Därvid afsöndras från detta en del segt slem, som visserligen också förer med sig en del kanske tunn afföring, men alldeles otillräcklig för att minska den stora klumpen, hvilken tvärtom genom ständig tillförsel snarare ökas i storlek för hvarje dag. I dylika fall behöfvas betydliga kvantiteter och ett ständigt dagligt bruk af afföringsmedel för att få den gamla förhärdade klumpen upplöst, och då gör ett stort oljeklistir, som småningom tränger sig in och upplöser exkrementklumparna, mera nytta än invärtes afföringsmedel eller vattenklistirer. Dock är ofta oljeklistiret icke tillräckligt. Det händer, att oljan visserligen upplöser exkrementerna och gör dem rörliga, men att tarmen dock icke har kraft att drifva dem fram. Det kan därföre blifva nödvändigt att ett par timmar efter oljeklistiret sätta ett litet lavemang af ljumt vatten eller, hvad vi ännu mera rekommendra, ett afkok på stjernanis.

Stundom kan ett sådant hopande af exkrementer i tarmarna ha ett blott ringa inflytande på ens allmänna tillstånd, äfven om man därvid icke känner sig fullt frisk. Hos andra uppstå plågor i underlifvet, uppstötningar, minskad aptit, ömhet, en ringa grad af ett inflammatoriskt tillstånd. Just i sådana fall äro oljeklistiren ett mildare och tillika verksammare medel än starka afföringsmedel, hvilka ofta föröka plågorna och de olika retningstillstånden. När förstoppningen orsakas af något mekaniskt hinder för exkrementernas passerande, såsom en förträngning i tarmen eller en svulst, som utifrån trycker på den, är det också ofta fördelaktigare, verksammare och mindre smärtsamt att bruka lavemang af olja än af vatten.

Emellertid böra vissa försiktighetsmått iakttagas, om man skall ha full nytta af ett oljeklistir, samt för att man må undvika att göra skada därmed.

Först och främst gäller det oljans renhet och godhet. Man bör använda ren och god, icke härsken eller förfalskad olivolja samt uppblanda den med annan, simplare olja. Olivolja är icke så billig, och kuren med oljeklistir ställer sig därföre litet dyr, i synnerhet då den i de flesta fall måste upprepas några gånger.

Beträffande vidare sättet att utföra lavemanget, så lägges patienten på ryggen, och en kudde inskjutes under bäckenpartiet, så att detta kommer att ligga högt. Som spruta brukas en sköljkanna med slang af svart gummi. Alla kautschukvaror angripas i en viss grad af feta oljor, men de svarta mindre än de gråa eller röda. Efter användningen bör därföre slangen alltid rengöras på så sätt, att man låter ljumt vatten eller ännu hellre först vatten, blandadt med litet sprit, och sedan rent vatten rinna igenom den. Slangens munstycke, som med försiktighet införes i ändtarmen, bör vara tjockt och helst sluta i en aflång (olivformad) knopp. Man insprutar nu i tarmen omkring 400 kubikcentimeter (ungefär $^1/_2$ liter) till kroppstemperatur uppvärmd olja. Då oljan blott långsamt tränger sig fram, åtgår en kvart, innan alltsammans runnit in. Sedan klistiret blifvit satt, bör den sjuke ligga stilla en stund. Tarmuttömning följer icke gärna strax, utan låter vänta på sig ett par timmar eller ändå längre. Dröjer det alltför länge, kan det blifva nödvändigt att sedan sätta ett mindre klistir af ljumt vatten för att få afföringen till stånd.

Det gifves en del andra tarmsjukdomar, där upprepade oljeklistirer med stor fördel kunna användas. De äro emellertid af mera kompliceradt och svårskött slag och böra blott behandlas under ständig och noggrann tillsyn af en läkare.

Bokanmälan.

Den svenska nykterhetsrörelsens historia från forna tider till våra dagar. -- *Kortfattad framställning af d:r J. Bergman, lektor i Vänersborg. 1:sta häftet. — Östersund, Wilh. Skölds förlag. — 1893. 32 sid. liten 8:o. Pris 25 öre.*

Detta arbete, som nyss börjat utgifvas, synes oss förtjänt af mera uppmärksamhet än andra nykterhetsskrifter, då det bör få ett mera varaktigt värde än de vanliga populära traktaterna. Historien är en god läromästare. För dem, som nu äro i nykterhetsverksamhetens tjänst, skall det vara ej blott af intresse och nöje utan äfven till nytta att studera forna tiders strider och erfarenheter. Författaren till denna historia, hvilken alltifrån sin studenttid tagit en liflig del i arbetet för den absoluta nykterhetssaken, utan att tillhöra något särskildt nykterhetssällskap, har också alla förutsättningar att kunna med grundlighet och omsorg genomföra sitt arbete. Vi sakna visserligen icke förut på vårt språk arbeten i samma väg, bland hvilka Brännvinets historia af P. Wieselgren torde vara det fullständigaste; men dels är detta arbete numera icke tillgängligt i bokhandeln, dels är det äfven mindre populärt, ja också mindre omfattande, än det nu

föreliggande arbetet kan och vill blifva såväl i afseende på självfva ämnet som i afseende på tiden. Vi tro därföre, att d:r Bergmans arbete är ganska påkalladt och förtjänar nykterhetsvännernas särskilda intresse. Att skildra, huru nykterhetsarbetet i vårt land »från att vara rop från spridda röster — såsom en Laurentius Petri, en Linné, en Wieselgren — vuxit ut till en jätterörelse, det är detta arbetes uppgift». Det kommer att förses med talrika illustrationer — det nu utkomna häftet har porträtter af P. Wieselgren och Olaus Petri samt en tafla föreställande Wieselgren i diskussion med smålandsbönder — och utkommer till hösten i 7 à 8 häften à 25 öre.

Samma förläggare har förut utgifvit: ***Helnykterhetens grunder*** af W. L. Lacey, ***Dämonen*** af W. Besant, ***Ölbruket och dess skadliga följder,*** samt åtskilliga skrifter i berättelseform, såsom ***Förtrampad, En tragedi på hafvet, Illustrerade nykterhetsanekdoter*** samt en serie traktater under den gemensamma rubriken ***Humor och Satir*** à 5 öre pr styck, hvilka vi här endast kunna omnämna till nykterhetsvännernas beaktande.

En lefvande begrafven.

Nedanstående amerikanska berättelse, som ju *kan* vara sanning, har nyligen blifvit meddelad en reporter till S:t Louis Republic utaf d:r W. W. Rowan, läkare i Ouray, Col. och lyder sålunda:

»Då jag studerade vid läkarekollegiet i Baltimore, Md., hade vi bildat klubbar på fem personer hvardera för att skaffa oss lik att dissekera; men de subjekt vi kunde skaffa oss voro icke alltid sådana, som vi önskade att få.

En dotter inom en ansedd familj i staden dog — eller antogs vara död — mycket hastigt, och min klubb beslöt att försäkra sig om hennes lik. Begrafningen ägde rum på eftermiddagen, och påföljande natt skaffade vi oss en dubbelsläde, ty det var under vintern, försågo oss väl med fällar samt verktyg för att gräfva upp liket. Natten var mycket kall — just en sådan, som passade för vår expedition. Vi togo upp kroppen, fyllde igen grafven och skyndade tillbaka till kollegiet, där dörrvaktaren blifvit tillsagd att vänta på oss.

Sedan vi värmt upp oss med en duktig dramm öfver laget, gingo vi till dissektionsrummet i afsikt att göra ett godt nattarbete. Kroppen, klädd i dyrbar svepning, blef afklädd och lagd på dissektionsbordet. Det var det vackraste specimen af kvinnofigur vi någonsin sett. Jag ansåg som ett riktigt brott att stympa den.

Med blå färg uppdrogos linierna på kroppen, delande den i partier, hvilka utgjorde ledning vid dissektionen. Fyra utaf oss höllo på att taga på oss obduktionskläder, då ropet »hon lefver!» nådde våra öron. Charley — — stod bredvid kroppen och med stirrande ögon såg han på subjektets ansikte. »Musklerna kring hennes ögon rörde sig», sade han, då vi rusade fram till kroppen.

»Ni är en narr, eller ock ser ni i syne», sade en af oss, som var mycket angelägen att få börja sitt arbete. Jag skall börja på min

del, sade han, ty hvem har väl hört omtalas, att en kropp kommer till lif, sedan den blifvit begrafven, åter upptagen och fått göra en slädtur? Jag skrider till verket.

I samma ögonblick såg Charley ryckningen igen. Vi andra sågo den. äfven, och utan vidare ceremoni började vi gnida benen, under det en skyndade efter ett stimulerande medel, som han lyckligtvis hade i en rockficka. En bädd blef anordnad af våra öfverrockar, och inom kort hade vi kommit så långt, att en svag verksamhet af hjärtat började förmärkas och benen började blifva varma.

Vi klädde henne uti liksvepningen och lade våra ytterrockar på, och enär hennes föräldrars bostad var helt nära, endast ett halft block från kollegiet, buro vi henne, ännu utan medvetande, dit och blefvo insläppta. Hennes mor och syster svimmade af, då de fingo höra, att Irene blifvit lefvande begrafven, men vi lämnade dem i händerna på andra och fortsatte vårt arbete med patienten, till dess hon kommit till full sans. — Aldrig har glädjen varit större i något hem, än då deras begrafna älskling var i stånd att tala.

För att göra historien kort, blef hon sedan Charleys maka — och, så vidt jag vet, lefver hon ännu i dag. Jag tror, tillade doktorn, att många (?) människor blifva lefvande begrafna, men detta är det enda fall, som jag bevittnat. Det väckte på sin tid stor sensation inom pressen i Östern, men det är mer än ett fjärdedels sekel, sedan denna händelse tilldrog sig.»

Japanesernas badning.

D:r Michaut berättar i en medicinsk parisertidning bland annat:

För resande, som besöka Japan, förefaller det kanske underligt, att man så godt som aldrig hör något om sådana sjukdomar, som man på förhand skulle kunna tro tillhöra ett sådant klimat och de seder och bruk, som där äro gängse bland invånarna.

Japan är ett genomgående fuktigt och regnigt land. Det har årligen omkring 200 regndagar. Temperaturen växlar hastigt — ända till 20° på en dag. En stor del af landet består af risfält, som, påverkade af solvärmen, afdunsta mycken fuktighet, hvilken fyller luften hela sommaren igenom. Vintern är mycket kall, men sommaren ofta lika varm som i Indien. Husen äro låga, dåligt skyddade mot köld och utsatta för drag. Japanesernas dräkt lämnar bröst och ben nakna så väl vinter som sommar. Männen bära i allmänhet ingen hufvudbeklädnad, och landtbrukarne tillbringa sin halfva tid på risfälten i vatten, som går högt upp på benen. Under sådana förhållanden bruka ju reumatiska sjukdomar trifvas. Hvad är det då, som gör att japaneserna nästan alla undgå detta i Europa så utspridda och plågsamma slag af sjukdomar?

Japaneserna taga så varma bad, att en europé skulle icke kunna stå ut därmed. Det, som man i Europa kallar ett varmt bad, anse japaneserna för ett kallt. Det bad, som japanesen, vare sig han hör till en lägre eller högre klass, hvarje afton tager, är aldrig under 107,6° F. = 40° C., men kan också gå upp ända till 122° F. =

50° C. Dessa bad tagas på följande sätt: man begifver sig till ett af de offentliga baden; först tvättar man kroppen med varmt vatten och såpa; därefter hoppar man i den varma bassinen, hvari man uppehåller sig några minuter. Badet afslutas med en kall öfversköljning.

Sådana bad tagas från barndomen. Japanesens hud blir däraf tjockare än européens; den arbetar lifligare och är mycket mindre ömtålig för köld och yttre retmedel. Om vintern gå både män och kvinnor i snön med nakna ben, bart bröst och utan hufvudbeklädnad.

Skrofler finnas icke heller i Japan. Man har orsak antaga, att detta till en del beror på badens verkan genom släktleden. Största betydelsen i detta afseende må dock tillräknas det förhållande, att med konst uppfödda barn (d. v. s. flaskbarn) äro okända i detta land. Hvarje moder ger sitt barn di ända till 4, ja 7 års ålder. I hela Japan finnes ingen diflaska, säger författaren.

* * *

Dessa här meddelade besynnerliga nationalseder i Japan tyckas vid första påseendet svära emot våra erfarenheter, att *kalla* bad stärka, medan *varma* bad slappa huden. Men här är icke fråga om varma utan om *heta* bad d. v. s. 40° C. och därutöfver. Men hett vatten har en retande inverkan på hudens kärl och nerver likasom kallt vatten. Därför kan ju hett vatten också verka blodstillande likasom kallt vatten, medan varmt vatten, d. v. s. 30—39° C., befordrar blödningar. Det förvånande ligger fastmera däruti, att människor kunna lära sig att bada i vatten, som är mer än 40° C. Uppgiften, att de kunna stå ut i 50° C., låter otrolig, ty ingen svensk skulle kunna det; men vanan är andra naturen.

Hvar och en har sin smak, men vi tro, att europeerna icke behöfva reformera sina badmetoder efter japaneserna. Men notiserna om deras bad äro märkliga såsom bevisande, att samma mål kan nås på skenbart motsatta vägar. Det är, såsom ordspråket säger, att »många vägar bära till Rom».

Smärre meddelanden.

Tuberkulosens ärftlighet. För att utreda denna omtvistade fråga har A. Gärtner anställt omfattande försök på råttor, kanariefåglar, kaniner och marsvin. Det visade sig, att om tuberkulos inympades på modern, sjukdomen ganska ofta öfvergick på afkomman. Däremot tyckes en infektion af fadern ej kunna direkt öfvergå på afkomman, men väl kunde det inträffa att honan smittades. — Förf. anser, att förhållandena äro likartade hos människan; särskildt att tuberkulos ofta direkt öfvergår från modern till fostret. Härför talar ock den omständigheten, att dödligheten i tuberkulos är störst hos barn i första lefnadsåret.

Mikroorganismer i polartrakterna. Under expeditionen på »la Manche» till Jan Mayen och Spetsbergen företog Couteaud undersökningar af halten på mikroorganismer i luften, vattnet och marken på höga breddgrader. Det i luften sväfvande stoftet bestod af små mineralkorn och oregelbundna växtlämningar, hvaribland påträffades några få svampsporer; af bakterier utvecklades

på steriliserad gelatin med näringsvätska endast en art (Sarcina lutea). Jämförelsevis må nämnas, att luften i Paris är 1575 gånger så rik på bakteriesporer.

Ur sötvattensprof på Jan Mayen och Spetsbergen utvecklade sig tre bakteriearter (Micrococcus aqvatilis, som nästan alltid förekommer i vatten, äfven i destilleradt, Bacterium termo och Torula). Anmärkningsvärdt, utom det ringa antalet bakterier, är frånvaron af alla sjukdomsalstrande former. Detta gäller äfven hvad marken beträffar, så att som slutsats af undersökningen framgår, att både jord, vatten och luft i polartrakterna äro ovanligt rena.

Som ytterligare bevis på denna sats må anföras, att det virke, som kvarlämnades år 1872 vid Smiths observatorium å Kap Thordsen, tio år därefter, då svenska polarexpeditionen därstädes öfvervintrade, ej visade minsta spår af förmultning, vare sig å de delar, som befunno sig ofvan eller å de som voro under jord (boningshusets öfre sida var nedgräfd i jorden). Bland expeditionens medlemmar förekom knappt någonsin en eljest så vanlig åkomma som snufva, eller antog åtminstone, när spår däraf visade sig, ett ytterst lindrigt förlopp, och det oaktadt våta fötter under sommartiden hörde till ordningen för dagen.

(S. D.)

Breflåda.

167. **X. T.** Ni tyckes vara ganska mycket förstörd. Sök hjälp vid en vattenkuranstalt i sommar.

168. **Ny prenumerant 1893.** 1) För att rena edert flottiga ansikte är tvättning med vanlig såpa bäst. För att stärka huden, fuktar Ni den därefter med Hoffmans droppar. 2) Rengöring med aseptin dagligen minst *en* gång. 3) Nej.

169. **Z. 59 år.** Mot eder ryggvärk efter influensan kan Ni försöka stark frottering två gånger dagligen med en blandning af lika delar kamferolja och bolmörtsolja.

170. **—s—s.** Blemmor (vattenblåsor) genom stark svettning hafva intet att betyda. Genom hudens ingnidning med fett torde de kunna i viss mån förekommas.

171. **X i landsorten.** Edert syfte kan nås, om Ni i bref till instrumentmakar Stille eller Werner i Stockholm anger eder önskan och mått på eder kroppsvidd.

Tillkännagifvande

för prenumeranter å

»Meddelanden för hälso- och sjukvård.»

Då Hälsovännen för det sista halfåret utdelas äfven till årsprenumeranter å tidskriften »Meddelanden för hälso- och sjukvård» i stället för denna tidskrift, som nu upphört att utkomma, så torde vi få påpeka, att dessa våra nya läsare kunna erhålla äfven *det första* halfåret af Hälsovännen genom prenumeration därå vid alla rikets postkontor à 1 kr. 50 öre. Prenumerantsamlare, som vända sig direkt till *Hälsovännens expedition, Stockholm,* erhålla såsom vanligt hvart 6:te ex. gratis och få de rekvirerade exemplaren sig tillsända under korsband.

Sådana prenumeranter å »Meddelanden för hälso- och sjukvård», hvilka tilläfventyrs redan förut haft Hälsovännen och nu alltså få 2 ex., torde benäget bortskänka det ena ex. till sådan person, som förut icke känner till tidskriften.

Red. af Hälsovännen.

Lactoserin-Cacao,

sammansatt af **renaste cacao** och **lactoserin** enligt W. Rehnströms patent.

Välsmakande, kraftigt närande, hälsosam,

enligt analys och intyg af Professorerna C. R. Bergstrand och Olof Hammarsten, Med. Doktor Ch. Em. Hagdahl m. fl.

FABRIKS MÄRKE.

Då **lactoserin** leder sitt ursprung uteslutande från mjölk, så är den i och för sig faktiskt närande och hälsosam.

Lactoserin-Cacao, som håller betydligt mindre af det svårsmälta cacaofettet än andra cacaosorter, är således lättsmält och att rekommendera för såväl friska som sjuka personer.

Se Helsovännen den 1 Februari 1892.

Finnes att tillgå hos Herrar Specerihandlande samt i parti hos **Th. Winborg & C:o,**
Kongl. Hofleverantör.
(19×24) **Stockholm.**

LEVICO

i Sydtyrolen, 20 kilometer från Trient. Naturligt *arsenikfritt järnvatten,* analyseradt af Professor L. v. Barth, Wien.

Detta vatten har pröfvats och för sina utmärkta egenskaper rekommenderats af Professor v. Bamberger, v. Braun-Ferwald, Billroth, Drasche, v. Krafft-Ebing, Monti, Wiederhofer, m. fl. mot Anämi, Chloros, Scrofulos, Neuralgier, Hysteri, Menstruations-anomalier, Nervsjukdomar, Hudsjukdomar och svaghetstillstånd eller i allmänhet mot sådana sjukdomar, som bero på felaktig blodblandning.

Levico säljas på alla apotek.

General-Dépot för hela Skandinavien hos

Joh:s O. Geffcken, Lübeck.
(42×10) (R. M.)

Mineralvattens Uppvärmare st. 5 Kr.
Spottkoppar af porslin st. 60 öre.
Spottflaskor af blått glas st. 2 o. 3 kr.
Spottlådor af porslin för vattenfyllning för tuberkulos-patienter st. 2,25, 2,75 o. 3,25.
Morfinsprutor af horngummi st. 2 kr.
» af nysilfver » 2,50 kr.
» med asbestpackning st. 4 o. 5 kr.
» af elfenben st. 4 kr.
» med glasstaf st. 4 kr.
» » » och flaska st. 4,50 kr.
» *spetsar af platina-iridium* med förgylld hylsa st. 1,75 o. 2,25.
Rör för vattendrickning st. 15 öre.
Sköljkannor af bleck eller lackerad zink med slang och rör 2 kr.
Sköljkannor af porslin med slang och rör 3 kr.
Febertermometrar af jenaglas med korrektionstabell st. 2 kr.
Sårsprutor af rent tenn med tre ringar 40 gm 3,25, 70 gm 3,75.
Elektriska apparater enligt särskild priskurant, som sändes på begäran gratis.

Stockholm i Maj 1892. (8) **Numa Peterson.**

Helsovännen 1892

med bilagan af professor **Sev. Ribbing:**

Våra barns fostran och vård

finnes ännu att få komplett och häftad à 2 kr. 50 öre.

Den värderika bilagan af prof. **Ribbing** är ensam en bok, som enligt vanligt boklådspris skulle betinga hela prenumerationsafgiften.

(14) **Helsovännens Expedition,** *Stockholm.*

Stor prisnedsättning

å Helsovännens årgångar 1887, 1888 och 1889.

För att bereda utrymme å lagervinden realiseras ett återstående mindre lager af förenämnda äldre årgångar af Helsovännen för ett ytterligt nedsatt pris, nämligen **1 kr. pr årgång** samt då de tagas på en gång **2 kr. 50 öre för alla 3 de nämnda årgångarne.** De säljas alltså till en tredjedel af det ursprungliga priset.

Obs. Dessa årgångar kunna vara en **lämplig gåfva till socken-, skol- och läsebibliotek.** — **Likvid** sändes bäst genom postanvisning. Skrif därå tydligt namn och postadress.

Obs. För **utlandet** tillkommer 50 öre i postporto för hvarje årgång. (15) **Helsovännens expedition,** *Stockholm.*

Från **Hälsovännens expedition** kan rekvireras:

Hygien för det fysiska äktenskapet,

af en svensk läkare.

Rådgifvare för ogifta och gifta

med 7 teckningar.

Pris 60 öre.

Återförsäljare erhålla vid kontant rekvisition hög rabatt. (35)

Från Hälsovännens förlag har utkommit:

Kvinnans Släktlif.

Andra **tillökade** upplagan med 65 teckningar.

Pris: 2 kronor.

Kan erhållas direkt från Hälsovännens expedition, då 2 kr. insändas i postanvisning eller frimärken. Då 5 ex. rekvireras, erhålles det 6:te gratis. (65)

D:r Albert Rosenau

prakt. och Badläkare samt LRCP Lond. Praktik.

Bad Kissingen (Victoria Hôtel).

(74×2) (S. T. A. 44 88)

Barnmorskebefattningen

i Hassle och Färe kommuner i Skaraborgs län är ledig att tillträda den 1 nästinstundande Augusti. Lön 200 kronor jämte bostad och vedbrand samt ersättning enligt taxa för till befattningen hörande åligganden.

Sökande hänvände sig med betyg etc. till Hassle kommunalnämnd under adress *Brodderud* pr Mariestad före den 15 nästkommande Juli.

Gustaf Johanson,

Ordförande i Hassle kommunalnämnd.

(72) (G. 17 725)

Medevi Helsobrunnar och Bad

— utmärkt naturskönt belägna —

Säsong 6 Juni—19 Augusti.

Intendent: **D:r Karl A. R. Lundberg.**

(71) (G. 17769)

Rent och källklart vatten

erhåller hvarje hushåll på **sommarnöjet** genom våra portabla verldsbekanta

Filtrerapparater,

tillverkade under kontroll af **Kemie** och **Farmacie Professor S. Jolin** vid Karolinska Institutet.

OBS. Illustrerade priskuranter gratis.

Kautschuks- & Guttaperkavaru-Aktiebolaget KUNTZE & C:o,

(73×4) ***Stockholm, 52 Drottninggatan.***

Tandläkaren **P. Hedström,** behandlar tandsjukdomar, insätter artificiella tänder och plomberar.
Skärgårdsgatan 21. Kl. 10—2; 4—5. A. T. 21 53. (28 a)

Med. D:r **H. Selldén,** behandlar specielt **Gikt** och **Reumatism** samt **Nervsvaghet.**
Hedemora. Somrarne vid **Lassbo brunn.** (28 b)

D:r **O. Torstensson,** mottager under vintermånaderna lungsotslidande och med astma behäftade till behandling.
boende å **Persbergs gård** vid **Sköfde,** (28 c)

Med. D:r **E. W. Wretlind,** mottager sjukbesök kl. 9—10 f. m.
Stockholm, Kungsgatan 16. Somrarne vid **Djursätra brunn.** (28 d)

D:r **Burgman:** Invärtes sjukdomar, särskildt **Underlifs-** och **Bröst**-sjukdomar.
Mottagning: 9—11 f. m., 1/2 2—3 e. m. Söndag.: 9—11 f. m.
Stockholm, Stora Nygatan 41. (28 e)

Med. D:r **Gustaf Ahlström,** Ögonläkare, **Göteborg.**
Mottagning: Östra Hamngatan 50 B.
Bostad: **Ögonsjukhuset,** Getebergsängen, Litt. O. & P. (28 f)

LANOLINUM PURISS. LIEBREICH.

Ett fullkomligt *antiseptiskt* salvmedel, som icke härsknar. Låter fullkomligt blanda sig med vatten och vatten-salt-lösningar.

Benno Jaffé & Darmstaedter, **Martinikenfelde bei Berlin.**

Utdrag ur literaturen rörande Lanolin erhålles på begäran franko.
(9)

Unge män!

"Protektorn" är säkraste medlet mot försvagande nattliga åkommor. **Pris 5 kr. franko,** med kartong **5.30.** Utmärkta vitsord. »Mannens släktlif», 3 uppl. sid. 55, åberopas äfven. **Beskrifning** i bref mot porto, i korsband fritt. **Diskretion tillförsäkras.**
Exped. af protektorn, Stockholm. (34)

Grennaforssa Brunns- & Badinrättning
Sveriges enda skrofelkälla,
öppen 1 Maj—1 September.
Naturskönt läge vid Dansjön.
Läkarevården bestrides af Doktor **D. Fischer,** adress till 1 Maj: **Hessleholm.**
Fullständiga prospekter gratis och franko från egaren
(47×8) (G. 14480) **AD. HAGMAN,** Wexiö.

Stockholm, Hemlandsvännens tryckeri, 1893.